

В Законі України «Про запобігання корупції» визначено терміни такі як корупційне правопорушення, корупція, правопорушення, пов'язане з корупцією тощо.

Отже, **корупційне правопорушення** - діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

Корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Ч.1 ст. 65¹ ЗУ «Про запобігання корупції» визначено, що вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в частині першій статті 3 цього Закону, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Зупинімося на кожному виді юридичної відповідальності за вчинення корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень.

□ Кримінальна відповідальність

Вичерпний перелік корупційних кримінальних правопорушень наведено у примітці до ст. 45 Кримінального кодексу України (далі – КК України), згідно з якою вказані правопорушення можна умовно поділити на дві групи:

1) кримінальні правопорушення, які вважають корупційними лише за умови їх учинення через зловживання службовим становищем.

Це кримінальні правопорушення, передбачені : -

- ✓ Ст. 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем);

- ✓ Ст. 262 (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);
- ✓ Ст. 308 (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);
- ✓ Ст. 312 (викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);
- ✓ Ст. 313 (викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням);
- ✓ Ст. 320 (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів);
- ✓ Ст. 357 (викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження);
- ✓ Ст. 410 КК України (викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем).

2) безумовно корупційні кримінальні правопорушення, передбачені конкретними статтями КК України:

- ✓ Ст. 210 (нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням);
- ✓ Ст. 354 (підкуп працівника підприємства, установи чи організації);
- ✓ Ст. 364 (зловживання владою або службовим становищем);
- ✓ Ст. 364¹ (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми);
- ✓ Ст. 365² (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги);
- ✓ Ст. 368 (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою);
- ✓ Ст. 368³ (підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми);
- ✓ Ст. 368⁴ (підкуп особи, яка надає публічні послуги);
- ✓ Ст. 368⁵ (незаконне збагачення);
- ✓ Ст. 369 (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі);
- ✓ Ст. 369² (зловживання впливом);

Переліку правопорушень, пов'язаних із корупцією, за які передбачено притягнення особи до кримінальної відповідальності, законом про кримінальну

відповідальність не передбачено. Виходячи з визначення самого поняття такого правопорушення, кримінальна відповідальність за його вчинення може настати тільки у випадку порушення встановлених Законом України "Про запобігання корупції" вимог, заборон та обмежень суб'єктами, які повинні їх дотримуватися (виконувати), у разі якщо таке порушення містить ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого Особливою частиною КК України, **за умови, якщо немає ознак корупції**. Єдиною правовою нормою кримінального закону, за якою на цей час чітко передбачено кримінальну відповідальність за порушення вимог Закону України "Про запобігання корупції", залишається ст. 172 КК України (грубе порушення законодавства про працю), оскільки ст. 366¹ КК України (декларування недостовірної інформації) згаданим вище Рішенням Конституційного Суду України визнано неконституційною.

□ **Адміністративна відповідальність**

Цей вид юридичної відповідальності застосовують лише до правопорушень, пов'язаних із корупцією, тоді як застосування його до корупційних правопорушень не передбачено.

Адміністративні правопорушення законодавець виділив в окрему главу – 13-А (адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією) Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), яка містить такі статті:

- ✓ Ст. 172⁴ (порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності);
- ✓ Ст. 172⁵ (порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків);
- ✓ Ст. 172⁶ (порушення вимог фінансового контролю);
- ✓ Ст. 172⁷ (порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів);
- ✓ Ст. 172⁸ (незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень);
- ✓ Ст. 172⁸⁻¹ (порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг);
- ✓ Ст. 172⁹ (невжиття заходів щодо протидії корупції);
- ✓ Ст. 172⁹⁻² (порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля).

Аналіз санкцій статей глави 13-А КУпАП дає змогу зробити висновок, що до всіх без винятку правопорушень, пов'язаних із корупцією, підлягає застосуванню адміністративне стягнення у вигляді штрафу, мінімальний розмір якого варіюється від 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП) до 2500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 172⁸ КУпАП). Більшість санкцій цих статей передбачає також застосування до порушника додаткового виду адміністративного стягнення у вигляді конфіскації грошей (винагороди, доходу), одержаних внаслідок адміністративного правопорушення, та/або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю строком на 1 рік.

Важливо!

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідно до приписів ч. 4 ст. 38 КУпАП, може бути накладено протягом шести місяців із дня його виявлення, але не пізніше двох років із дня його вчинення.

□ Дисциплінарна відповідальність

В Україні немає єдиного кодифікованого нормативно-правового акта, який передбачав би процедуру притягнення особи, зокрема такої, яка вчинила корупційне чи пов'язане з корупцією правопорушення, до дисциплінарної відповідальності. На цей час підставою для застосування дисциплінарної відповідальності за вказані правопорушення є Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України) і спеціальні нормативно-правові акти: дисциплінарні статuti, закони для відповідних категорій службових осіб, положення тощо. Особливістю такого виду відповідальності є те, що вирішення питання про застосування дисциплінарного стягнення до особи, винної в учиненні дисциплінарного проступку, покладено не на суд (як в інших видах юридичної відповідальності), а на керівника установи (особу, у якій правопорушник перебуває в безпосередньому підпорядкуванні по службі) і це рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності оформлюють відповідним наказом.

Частиною 2 ст. 65¹ Закону України "Про запобігання корупції" встановлено, що особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак до якої судом не застосовано покарання або на яку не накладено стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку.

Перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією, за вчинення яких може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності (не є виключним)

Ст. 22 ЗУ «Про запобігання корупції» (обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища);

Ст. 23 (обмеження щодо одержання подарунка);

Ст. 25 (обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності);

Ст. 26 (обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування);

Ст. 27 (обмеження спільної роботи близьких осіб);

Ст. 28 (запобігання та врегулювання конфлікту інтересів);

Ст.ст. 38-44 (порушення правил етичної поведінки).

Недотримання вимог статті 53:

розголошення інформації про викривача;

відсутність умов для повідомлень про порушення вимог Закону іншою особою, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку;

невиконання вимог розгляду анонімного повідомлення;

відсутність негайного реагування у вигляді письмового повідомлення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

Ст.ст. 56-58 (недотримання вимог щодо організації проведення спеціальної перевірки);

Ст. 65 (непроведення службового розслідування стосовно особи, яка вчинила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення);

Ст. 67 (недотримання вимог щодо незаконних актів та правочинів).

Законодавством України передбачено також застосування до осіб, які вчинили корупційні чи пов'язані з корупцією правопорушення, *цивільно-правової відповідальності*, яка може настати лише в разі, якщо вчинені правопорушення спричинили негативні цивільно-правові наслідки у вигляді заподіяння матеріальної чи моральної шкоди. Порядок застосування такої відповідальності врегульовано Цивільним і Цивільним процесуальним кодексами України.